

Skrifstofa Alþingis – nefndarsvið
b.t. fjárlaganefndar
Smiðju við Austurvöll
101 Reykjavík

Austurlandi, 7. október 2026

Efni: Frumvarp til fjárlaga fyrir 2027, 1. mál á 156. löggjafarþingi, umsögn SSA.

Samband sveitarfélaga á Austurlandi (SSA) þakkar fyrir tækifærið til að veita umsögn um ofangreint lagafrumvarp og vill í upphafi þessa erindis benda fjárlaganefnd á ályktanir haustþings sambandsins sem fór fram í Neskaupsstað 17.-18. september sl.:

Ályktun Haustþings SSA 2026

Haustþing Sambands sveitarfélaga á Austurlandi 2026 kallar eftir breyttri nálgun ríkisins gagnvart Austurlandi sem einu helsta verðmætasköpunarsvæði þjóðarinnar.

Ný efnahagsgreining staðfestir það sem fyrri greiningar hafa sýnt: þrátt fyrir að aðeins um 2,8% landsmanna búi á Austurlandi er framlag landshlutans til íslensks efnahagslífs langt umfram íbúahlutfall. Austurland stendur undir stórum hluta útflutnings þjóðarinnar og orkuframleiðslu, landsframleiðsla á mann er yfir landsmeðaltali og atvinnulífið skapar ríkinu verulegar skatt- og gjaldektjur.

Niðurstaðan er skýr: Austurland skilar ríkissjóði hagnaði.

SSA er stolt af þeirri stöðu og vill að svo verði áfram. Austurland er ekki að biðja um ölmusu heldur um skynsamlega og sanngjarna fjárfestingu í þeim forsendum sem gera landshlutanum kleift að halda áfram að skapa verðmæti fyrir þjóðina.

Fjárfesting ríkisins í innviðum á Austurlandi er ekki aðeins kostnaður heldur fjárfesting sem skilar sér margfalt til baka í aukinni verðmætasköpun, útflutningi, atvinnu og tekjum ríkissjóðs. Betri samgöngur, traustir orku- og fjarskiptainnviðir og góð opinber þjónusta styrkja samkeppnishæfni þeirra atvinnugreina sem fyrir eru og skapa jafnframt forsendur fyrir nýjum fjárfestingum og frekari vexti.

Haustþing SSA hefur áhyggjur af gagnstæðri þróun. Á sama tíma og ríkisfjárfestingum á Austurlandi er frestað og opinber starfsemi ríkisins er hlutfallslega lítil hefur skatt- og gjaldtaka aukist. Veiði- og fiskeldisgjöld vega þar þungt og fyrirhuguð hækkun virðisaukaskatts á baðlón er dæmi um breytingu sem getur grafið undan fjárfestingum sem þegar hefur verið ráðist í og dregið úr hvata til frekari uppbyggingar.

Þessi þróun snertir ekki aðeins atvinnulífið. Aukin skattheimta, þar á meðal kílómetragjaldið og hækkun þess, leggst hlutfallslega þyngra á íbúa landsbyggðarinnar, þar sem vegalengdir eru meiri, almenningssamgöngur takmarkaðar og einkabíllinn oft nauðsynlegur til að sækja vinnu og grunnþjónustu. Slík gjaldtaka er því í reynd landsbyggðarskattur ef ekki er tekið tillit til ólíkra aðstæðna fólks eftir búsetu.

Það er mótsögn í því að stjórnvöld kalli eftir aukinni fjárfestingu, nýsköpun og öflugri byggðum utan höfuðborgarsvæðisins en auki samtímis álögur á fyrirtæki og íbúa þeirra svæða sem þegar leggja hvað mest af mörkum til þjóðarbúsins.

SSA krefst þess að ríkisstjórn og Alþingi horfi á heildarmyndina. Austurland þarf ekki sérmeðferð heldur sanngjarna hlutdeild og skilyrði til áframhaldandi vaxtar. Fyrirheit um uppbyggingu innviða verða að endurspeglast í raunverulegum fjárfestingum og skatt- og gjaldastefna ríkisins má ekki vinna gegn sömu markmiðum.

Austurland gegnir mikilvægu hlutverki í verðmætasköpun þjóðarinnar og býr yfir miklum möguleikum til frekari uppbyggingar. Til þess þarf að tryggja landshlutanum sanngjarna hlutdeild í opinberri fjárfestingu, trausta grunninnviði og skilyrði til vaxtar. Slík fjárfesting styrkir samfélögin á Austurlandi og skilar um leið ávinningi til þjóðarbúsins alls. Það er fjárfesting sem margborgar sig.

Í efnahagsgreiningu landshlutans, sem unnin var að beiðni SSA haustið 2026 sést hversu mikið Austurland leggur mikið til þjóðarbúsins, eða tæpur fjórðung af verðmæti vöruútflutnings þrátt fyrir að í fjórðungnum búi innan við 3% landsmanna. Atvinnulífið á svæðinu er í mikilli sókn og SSA beinir því til stjórnvalda að taka tillit til þess þegar ákvarðanir um innviðauppbyggingu eru teknar.

Það er sanngirnismál að fjárfestingar í innviðum séu í samræmi við þá gríðarlegu verðmætasköpun sem á sér stað á Austurlandi og geri okkur kleift að leysa úr læðingi þann kraft sem býr í íbúum og fyrirtækjum landshlutans. Það er því með ólíkindum að enn berjist Austfirðingar fyrir sjálfsögðum hlutum eins og öruggu vegakerfi, sanngjarnri hlutdeild af verðmætasköpun og góðu aðgengi að þjónustu sem við höfum þegar greitt fyrir með sköttum og auðlindagjöldum sem fullyrt var að myndu renna til innviðauppbyggingar.

Brýnt er að beina athygli fjárlaganefndar að löngu tímabærum og nauðsynlegum fjárveitingum sem tengjast uppbyggingu innviða og þróun starfsemi og þjónustu við samfélagið á Austurlandi á árinu 2027 og er að finna í viðauka hér á eftir. Allnokkrar þeirra hafa áður komið á borð fjárlaganefndar án þess að varanleg úrlausn hafi fengist. Þá er ljóst af samanburði á fjárlögum milli ára að framlög til Austurlands fara almennt lækkandi og að ekki er gert ráð fyrir hækkunum vegna verðlagsbreytinga og launahækkana sem gera sveitarfélögum og stofnunum æ erfiðara fyrir.

Fulltrúar Sambands sveitarfélaga á Austurlandi óska eftir að fá tækifæri til að hitta fjárlaganefnd og gera þar nánari grein fyrir áherslum í þessari umsögn.

Virðingarfyllst,

Fyrir hönd Sambands sveitarfélaga á Austurlandi,

Ragnar Sigurðsson formaður

Bryndís Fiona Ford framkvæmdastjóri

Sanngjarnar kröfur Austfirðinga

Sveitarfélögin

- SSA brýnir stjórnvöld til að skapa sveitarfélögum svigrúm til að rækta hlutverk sitt með því að styrkja tekjustofna þeirra. Sveitarfélögin gegna veigamiklu hlutverki í áframhaldandi lífskjarasókn þar sem staðinn er vörður um heimilin, á sama tíma og byggt er undir verðmætasköpun. Útgjöld sveitarfélaga halda hins vegar áfram að vaxa, sem og kröfur sem gerðar eru til þeirra í fjölmörgum málaflökkum.
- Leiðréttu þarf hlutdeild sveitarfélaga gagnvart ríkinu í ýmsum málaflökkum, t.d. er varðar stuðning við fólks með fötlun en eins og Sambandið bendir á er aðkallandi að eyða óvissu um samning SP um réttindi fatlaðs fólks og áhrifa hans á sveitarfélög. Þá má einnig nefna börn með fjölpættar stuðningsþarfir en með reglugerðarbreytingu fyrr á þessu ári féll ríkið frá ábyrgð sinni á hluta þess hóps, ábyrgð sem sveitarfélög standa frammi fyrir án þess að hafa aðstöðu eða fjármagn til að sinna henni. Gera sveitarfélögin kröfu um að ríkið fjármagni stuðning við þessi börn og sinni honum, í samræmi við samkomulag ríkis og sveitarfélaga um ábyrgðarskiptingu frá 2025.
- SSA og sveitarfélögin sem að því standa ítreka áhyggjur sínar af fjölmörgum þáttum sem út af standa vegna sameiningar heilbrigðiseftirlita og þeim kostnaðarauka sem fyrirséð er að falli á sveitarfélögin vegna verkefna sem ekki hefur verið fundinn staður. Ekki er vísað einu orði í fjárlagafrumvarpi til þess hvernig skuli fjármagna þau verkefni sem lenda munu á sveitarfélögum í kjölfar þeirra miklu breytinga sem verða nú um áramót.
- SSA tekur undir með Sambandinu um að virðisaukaskattur af mikilvægum innviðaframkvæmdum sveitarfélaga sé endurgreiddur í samræmi við það sem sveitarfélög á Norðurlöndunum búa við. Það gerir þeim kleift að vinna á innviðaskuldinni, ráðast í nýframkvæmdir og styðja við uppbyggingu íbúðahúsnæðis í landinu.
- Sveitarfélög þurfa að hafa skipulagsvald yfir víkum og fjörðum og njóta hlutdeildar af nýtingu náttúruauðlinda, veiðigjöldum, gjöldum af fiskeldi og skatttekjum af orkuframleiðslu – svo eitthvað sé nefnt – til að geta sinnt hlutverki sínu vel og verið grunnstoðir byggðar um landið.

Samgöngur og fjarskipti

- SSA leggur áherslu á að ríkisvaldið standi við fyrirheit um að auðlinda- og innviðagjöld gangi til innviðauppbýggingar og eru samgöngubætur þar fremst í flokki. Lækkun um ríflega 3 milljarða til samgöngumála endurspeglar ekki þau loforð og ýtir Austurlandi enn aftur í röðina en samgönguáætlun ríkisstjórnarinnar sem samþykkt var í vor setti landshlutann í frost þar sem engar stórar framkvæmdir eru á fyrsta tímabili hennar.

- Austurland er næst í röðinni hvað varðar jarðgangauppbyggingu SSA leggur áherslu á að ráðist verði tafarlaust í hringtengingu Austurlands með jarðgöngum og í löngu tímabærar úrbætur á Suðurfjarðavegi og Öxi. Með hringtengingu á miðsvæði Austurlands verður til eitt atvinnu- og þjónustusvæði sem rýfur vetrareinangrun byggðalaga og tryggir ávallt örugga undankomuleið þegar hættuástand skapast vegna ofanflóða en á það hefur sannarlega reynt á Austurlandi. Fjórðungssjúkrahús Austurlands er staðsett í Neskaupstað og afar mikilvægt er að tryggja greiðar samgöngur þangað frá öllum byggðakjörnum á Austurlandi en til þess þarf að tryggja hringtengingu svæðisins með jarðgöngum.
- SSA minnir á að Vopnafjörður er órjúfanlegur hluti af atvinnu- og þjónustusvæðinu Austurland og hann þarf að tengja betur við aðra byggðakjarna svæðisins með jarðgöngum.
- Á Austurlandi skortir verulega á að Vegagerðin fái nægt fjármagn til að sinna almennu viðhaldi vega og uppbyggingu tengivega. Dæmi eru um að sveitarfélög gefist upp á biðinni og hefji sjálf vinnu við endurbætur vega og séu þá að lána Vegagerðinni fyrir framkvæmum. Margir tengivegir bíða þess að vera endurbættir á Austurlandi og brýnt að fá fram tímasetta framkvæmdaáætlun í þeim málaflokki.
- Vetrarþjónustu er ábótavant í fjórðunginum og ótrúlegt að ekki séu opnaðir fjallvegir alla daga vikunnar til þéttbýlisstaða eins og raunin er með Borgarfjörð eystri. Ekki má gleyma minnsta byggðalagi Austurlands, Mjóafirði, sem er án vegtengingar allan veturinn. Það stendur uppbyggingu í dreifbýli fyrir þrifum að ekki sé hægt að treysta á að vegir séu opnaðir nógu snemma til að hægt sé að sækja vinnu í þéttbýlið í kring eða að ferðamenn komist leiðar sinnar.
- Hækkun kílómetragjalds kemur einkar hart niður á íbúum á landsbyggðinni þar sem margir aka um langan veg til vinnu en með sameiningum sveitarfélaga og bættu vegakerfi hefur markvisst verið unnið að því að gera Austurland að einu atvinnusóknarsvæði sem kallar á meiri akstur. Þá minnir SSA enn og aftur á neikvæð áhrif hækkaðs kílómetragjalds á atvinnugreinar sem kalla á akstur og þungaflutninga um langan veg, t.d. ferðaþjónustu og sjávarútveg.
- SSA hvetur stjórnvöld til að horfa af alvöru til þess að bæta almenningssamgöngur í fjórðungnum. Þrátt fyrir fögur fyrirheit um hærra fjármagn til almenningssamgangna er raunveruleiki Austurlands sá að Vegagerðin boðar niðurskurð á leiðakerfi sem dekkar ekki einu sinni hringveginn og skilur byggðalög eftir án tengingar við aðra hluta sveitarfélags síns, eins og Djúpivogur er dæmi um. Fjölkjarnasveitarfélögum er refsað fyrir sameiningar með því að túlka langferðir innan þeirra sem innanbæjarakstur sem ekki nýtur stuðnings, þótt þær liggi yfir fjallvegi. Er nú svo komið að stóru sveitarfélögin tvö, Fjarðabyggð og Múlaþing, greiða hvort um sig meira fyrir akstur almenningssamganga en Vegagerðin í fjórðungnum.
- Almenningsamgöngur ná einnig yfir flug og hvetur SSA stjórnvöld til að bæta um betur þar í stað niðurskurðar. Nú standa íbúar og fyrirtæki á Vopnafirði og Þórshöfn, sem fjærst eru höfuðborgarsvæðinu, frammi fyrir því að flugferðir

þangað verði skornar niður í þrjár á viku frá fimm áður. Engar almenningssamgöngur aðrar standa þessum íbúum til boða.

- SSA fagnar því að löngu tímabær uppbygging á akbraut og aðflugsljósum Egilsstaðaflugvallar sé loks á áætlun og leggur áherslu á að hún nái fram að ganga og að næst verði horft verði til lengingar brautarinnar
- Mikilvægi Norðfjarðarflugvallar sem sjúkraflugvallar og sem nauðsynlegs innviðar fyrir heilbrigðisþjónustu hefur sýnt sig. SSA kallar eftir því að nauðsynlegu fjármagni sé varið til viðhalds slitlags á vellinum sem og annarra úrbóta s.s. áframhaldandi varna flugvallarins m.t.t. ágangs Norðfjarðarár.
- Huga þarf að samkeppnishæfni flugvallanna á Egilsstöðum og Akureyri varðandi nauðsynlega þjónustu á jörðu niðri, s.s. kaup á eldsneyti og flugafgreiðsluþjónustu. Þá minnum við á að opnun nýrra gátta stendur ekki óstudd; hún tengist markaðssetningu, uppbyggingu áfangastaða, nýsköpun, þróun o.s.frv. Sveitarfélögin á Austurlandi hafa veitt talsverðum fjármunum í markaðssetningu Egilsstaðaflugvallar og uppbyggingu áfangastaðarins Austurlands undanfarin ár og áframhaldandi stuðningur ríkisins er nauðsynlegur í þeim verkefnum sem fram undan eru.
- SSA minnir á mikilvægi áframhaldandi þróunar á verkefninu Loftbrú þar sem flugfargjöld eru niðurgreidd fyrir þau sem búa fjærst höfuðborginni en það hefur þegar sannað gildi sitt. Íbúar og atvinnulíf á Austurlandi er háð flugtengingu við höfuðborgarsvæðið og gæta þarf að því að það sé á færi allra, óháð efnahag, að ferðast þangað með skjótum hætti. Hugmyndir sem innviðaráðherra hefur víðrað um að festa upphæð Loftbrúar-framlagsins í stað þess að það sé hlutfall fargjalds er áhyggjuefni, þar sem það þýðir einfaldlega að stuðningurinn rýrnar hratt og örugglega með hækkandi verðlagi á flugfargjöldum. Ofan á þetta leggst svo bílastæðagjald á innanlandsflugvöllum, sem SSA hefur ítrekað gagnrýnt.
- SSA hvetur stjórnvöld til að snúa þessu við og auka fjármagn til Loftbrúarverkefnisins m.a. til að jafna aðstöðumun barna og unglinga sem standa frammi fyrir miklum kostnaði tengdum þátttöku í íþróttakeppnum fyrir utan fjórðunginn.
- SSA leggur ríka áherslu á að staðinn verði vörður um Flugþróunarsjóð og tengd verkefni í fjárlögum til næstu ára. Flugþróunarsjóður gegnir lykilhlutverki í að koma á millilandaflugi til Egilsstaða og Akureyrar og leggur grunn að straumhvörfum í þróun ferðaþjónustu á Íslandi. Reynsla annarra landa sýnir að það er langhlaup að opna nýjar gáttir fyrir ferðamenn inn í landið og til þess þarf verkfæri á borð við Flugþróunarsjóð.
- SSA minnir á mikilvægi þess að tryggja fé í nauðsynlegt viðhald og stækkun hafna en það er aðkallandi verkefni eigi þær að geta sinnt hlutverki sínu til að styðja við útflutning og ferðaþjónustu og verið lífæð atvinnulífs við sjávarsíðuna.
- SSA ítrekar mikilvægi þess að byggja upp fjarskiptakerfi og fjölga sendistöðvum til að tryggja öryggi vegfarenda á fjölförnum leiðum og áfangastöðum ferðamanna á Austurlandi. Ljóst er að útfösun 2G og 3G hefur haft mjög neikvæð áhrif á fjarskipti

um land allt. Ekki er annað að sjá í drögum að fjárlagafrumvarpinu en að skera eigi niður framlög til málaflokksins sem er mikið áhyggjuefni þegar ljóst er að fjarskiptasamband víða um land hefur versnað til muna; á vegum, víða í byggð og á áfangastöðum ferðafólks. SSA kallar eftir því að fjármagn verði sett í fjarskiptamál til að bæta öryggi íbúa og vegfarenda um land allt hið snarasta.

- SSA tekur undir með Sambandinu um tengingu innviðauppbýggingar á landsvísu við þjóðaröryggi og minnir á að í fjórðungnum er alþjóðaflugvöllur, fjölmargar hafnir og vegakerfi sem öll kalla á myndarlega innspýtingu sem aftur skilar sér í bættu öryggi og sterkari stöðu atvinnulífs.

Heilbrigðismál

- SSA leggur ríka áherslu á að fjárveitingar til Heilbrigðisstofnunar Austurlands (HSA) í fjárlögum 2027 tryggi traustan rekstrargrundvöll stofnunarinnar. Rekstur HSA hefur þýngst verulega undanfarin ár, meðal annars með fjölgun verkefna og yfirtöku þriggja hjúkrunarheimila, á sama tíma og fjárframlög hafa ekki að fullu fylgt launa- og verðlagsþróun. HSA hefur náð eftirtektarverðum árangri hvað varðar starfsánægju og ánægju skjólstæðinga með þjónustu og viðmót. Til að viðhalda þeim árangri og skapa svigrúm til áframhaldandi þróunar heilbrigðisþjónustu á Austurlandi er nauðsynlegt að fjármögnun stofnunarinnar taki mið af raunverulegu umfangi starfseminnar og kostnaði við að veita örugga og góða þjónustu í landshlutanum.
- HSA hefur verið leiðandi í menntun sérnámslækna og sérnámshjúkrunarfræðinga í dreifbýli. Stofnunin hefur einnig verið frumkvöðull í nýbreytni í sérnámi lækna í samvinnu við Sjúkrahúsið á Akureyri. Hvoru tveggja hefur skotið styrkari stöðum undir að tryggja mönnun lækna og hjúkrunarfræðinga og byggðafestu þessa lykilstarfsfólks á Austurlandi. Í þessu felast gríðarlegir samfélagshagsmunir. SSA telur mikilvægt að kostnaður vegna sérnáms og uppbyggingar menntunarstarfa sé fjármagnaður sérstaklega en falli ekki óbættur á almennan rekstur HSA. Slík fjármögnun er langtímafjárfesting í mönnun heilbrigðisþjónustu á Austurlandi.
- Vegna fjarlægðar frá höfuðborgarsvæðinu hafa íbúar Austurlands takmarkaðri möguleika á að nýta sér þjónustu sérgreinalækna og annarra heilbrigðisstétta. Lýðheilsuvísar embættis landlæknis hafa jafnframt sýnt að íbúar Austurlands nýta sérfræðiþjónustu í minna mæli en landsmenn almennt. HSA hefur unnið markvisst að uppbyggingu sérfræðiþjónustu í heimabyggð, meðal annars á sviði geðheilbrigðisþjónustu, augnlækninga og talmeinaþjónustu. SSA leggur áherslu á að tryggt verði nægilegt fjármagn til að viðhalda og efla þessa þjónustu. Öflug sérfræðiþjónusta í heimabyggð stuðlar að jafnara aðgengi að heilbrigðisþjónustu óháð búsetu og dregur jafnframt úr kostnaði einstaklinga og samfélags vegna ferðalaga og fjarveru frá vinnu og skóla. Þetta skiptir ekki síst máli þegar börn þurfa að sækja þjónustu utan landshlutans og ferðast með fylgdarmanni.
- SSA kallar eftir því að stjórnvöld tryggi framkvæmd samkomulags HSA, SAK og LSH um þjónustu sérhæfðs heilbrigðisstarfsfólks á Austurlandi sem hefur ekki nýst sem skyldi þrátt fyrir að HSA hafi kallað eftir því. Framboð þjónustu á

Austurlandi lækkar heildarkostnað samfélagsins með minni fjarveru frá vinnu og fjölskyldu og lægri ferðakostnað. Þá ítrekar SSA einnig mikilvægi þess að stjórnvöld stuðli að úrræðum í húsnæðismálum HSA svo tryggja megi mönnun starfseminnar í landshlutanum.

- SSA leggur áherslu á að aukinn kostnaður HSA vegna sjúkraflutninga verði fjármagnaður að fullu með sérstökum fjárveitingum og skerði ekki fjármagn til annarrar heilbrigðisþjónustu. Kostnaður hefur aukist vegna fjölgunar flutninga og kjarasamningsbundinna hækkana. Fjármögnun sjúkraflutninga þarf jafnframt að taka mið af landfræðilegum aðstæðum og vegalengdum á Austurlandi.
- SSA fagnar áherslu stjórnvalda á uppbyggingu öldrunarþjónustu en leggur áherslu á að sú uppbygging nái einnig til Austurlands. Nauðsynlegt er að styðja áfram við verkefnið *Gott að eldast*, byggja upp dagdvalarrými og fjölga hjúkrunarrýmum.
- Allar samgöngubætur í fjórðungnum skipta miklu máli fyrir veitingu og skipulag heilbrigðisþjónustu hjá HSA. Bættar samgöngur auki möguleika HSA á samþættingu starfsstöðva, hagkvæmari nýtingu mannauðs og búnaðar og bættu aðgengi íbúa að heilbrigðisþjónustu.

Byggðamál

- Eigi byggðaáætlun að vera það hreyfiafl til umbóta sem að er stefnt verður að fjármagna hana. Staðan nú er hins vegar sú að framlög til byggðaáætlunar hafa lækkað ár frá ári og ekki haldið í við verðlags- og launaþróun, sem takmarkar mjög getu landshlutasamtaka og annarra til að sinna verkefnum sínum í byggða- og atvinnuþróun. Vísar SSA jafnframt í sameiginlega umsögn landshlutasamtakanna um fjárlagalaagafrumvarpið er varðar byggðamál.
- SSA skorar á stjórnvöld að falla frá fyrirhugaðri lækkun framlaga til sóknaráætlana. Á grunni sóknaráætlana hefur nú þegar verið hægt að hrinda í framkvæmd verkefnum þar sem sameiginlegir hagsmunir hvers landshlutans eru hafðir að leiðarljósi. Þetta er nauðsynlegur stuðningur við svæðisbundin nýsköpunarverkefni, sprota og frumkvöðla. Framlög til sóknaráætlana verða að fylgja verðlags- og launaþróun í stað þess að draga úr þeim líkt og nú er boðað.
- Austurland hefur lagt mikið upp úr faglegri vinnu við sóknaráætlanir og Uppbyggingarsjóð og hafa mörg þýðingarmikil framfaraverkefni verið unnin á þeim grunni. Reynslan sýnir að hlutfallslega mun færri styrkir renna úr landsdekkandi sjóðum út á land en til höfuðborgarsvæðisins og því er nauðsynlegt að rétta hlut landsbyggðarinnar í gegnum sóknaráætlanir og uppbyggingarsjóð.
- SSA lýsir miklum áhyggjum af boðuðum niðurskurði framlaga til atvinnuráðgjafar á landsbyggðinni um 35 milljónir sem gengur þvert á stefnu Alþingis í byggðamálum. Verði þessi lækkun að veruleika, mun hún draga verulega úr þjónustu atvinnuráðgjafa á landsbyggðinni sem er illskiljanlegt á sama tíma og kallað er eftir nýsköpun í atvinnulífi og unnið að nýrri atvinnustefnu fyrir allt landið.
- Fjárframlög til atvinnuráðgjafar á landsbyggðinni hafa ekki fylgt verðlags- og launaþróun undanfarin ár og hafa landshlutasamtökin því þurft að skerða þjónustu sína síðustu ár. Á sama tíma hefur eftirspurn eftir ráðgjöf og stuðningi

við nýsköpun aukist jafnt og þétt, enda er atvinna grundvöllur búsetu um landið allt. Boðaður niðurskurður í atvinnuþróun og atvinnuráðgjöf dregur úr viðnámsþrótti Austurlands og þýða að nær útilokað verður að standa við þær kröfur og þau markmið sem eru í samningi Austurbrúar og Byggðastofnunar um atvinnuþróun og atvinnuráðgjöf.

- Grunnfjármagn til atvinnuþróunar til Austurbrúar í gegnum samning Austurbrúar og Byggðastofnunar árið 2026 var um 33 m.kr. sem eru einungis liðlega tvö stöðugildi. Ljóst er að sú fjárveiting þolir engan veginn niðurskurð og þá er vert að minna á að stök verkefni sem koma inn í landshlutann, s.s. Brothættar byggðir, eru ekki unnin ein í tómarúmi heldur eiga þau sér sterkt bakland í grunnstöðum Austurbrúar og þar með tengsl við almenna atvinnuþróun á svæðinu.
- Nýjasta dæmið um neikvæða byggðaaðgerð stjórnvalda er fyrirhuguð breyting á tollaflokkun á svokölluðum pizzaosti. Verði þessi breyting að lögum, stefnir hún í hættu allt að 20 störfum á starfsstöð MS á Austurlandi en hún hefur sérhæft sig í framleiðslu á þessum osti og fer öll mjólkframleiðsla fjórðungsins í hana. Þá kippir hún grundvelli undan fjárfestingum í sérhæfðum búnaði og húsnaði upp á ríflega 1, 5 milljarð og veikir mjólkurframleiðslu á öllu Austurlandi. SSA gerir kröfu um að hætt verði við þessa breytingu á tollaflokkun.

Ferða- og markaðsmál

- Tryggja þarf nægt fjármagn til að sinna vel þeirri umgjörð sem þarf að vera til staðar til að tryggja markaðsstöðu Íslands sem áfangastaðar. Það á sérstaklega við um þau svæði sem eru fjærst Keflavíkurflugvelli og hafa ekki notið jafn góðs af þeim mikla fjölda ferðamanna sem heimsækja Ísland og þau svæði sem nær eru.
- Síðustu ár hafa samningbundin framlög til að vinna að því að koma áfangastaðnum Austurlandi á framfæri sáralítið hækkað síðustu ár, á sama tíma og verðlag hefur rýrt raunviði framlagsins verulega. Mikilvægt er að hækka framlög til markaðsstofa landshlutanna svo þær geti fylgt eftir stefnu stjórnvalda um að allir landshlutar njóti góðs af ferðapjónustu. Aðeins þannig geta þær uppfyllt hlutverk sitt og sinnt síauknum verkefnum.
- SSA skorar á stjórnvöld að auka samvinnu ólíkra innviðastofnana til að takast á við uppbyggingu ferðamannastaða og ferðaleiða sem opnar eiga að vera allt árið um kring. Tryggja þarf að vegir séu þjónustaðir yfir vetrartímann og rafhleðslustöðvum fjölgað ef fjórðungurinn á að vera opinn gestum og íbúum hans allan ársins hring.
- SSA geldur varhug við hugmyndum um aukna gjalddöku á ferðapjónustu þar sem þær hafa mest áhrif á landsbyggðinni, t.d. boðaða hækkun virðisaukaskatts á baðlón. Dæmin hræða, í kjölfar þess að tollfrelsi var afnumið og innviðagjald sett á hefur orðið ríflega 50% samdráttur í boðuðum komum skemmtiferðaskipa til hafna á Austurlandi. Þetta er mikið áfall þar sem fjöldi fólks þar byggir lífsviðurværi sitt á þjónustu við skipafarþega. Þessa sér einnig stað í hafnarsjóðum sveitarfélaga.

- Ljóst er að sveitarfélög, ferðapjónustuaðilar og fyrirtæki hafa orðið fyrir miklum búsifjum vegna þessa; hlutfallsleg fækkun skipakoma frá 2024 er úr 211 skipum 2024 í 105 skip skráð 2027 og 2028. Tapið sem þessi fækkun veldur er áætlað í hundruðum milljóna, sé reiknað með að tekjum af hverjum farþega séu um 24.000 kr.

Umhverfismál

- Fyrirhuguð lækkun á framlögum til Loftslags- og orkusjóðs veldur áhyggjum þar sem sjóðurinn hefur gegnt mikilvægu hlutverki við að lækka orkukostnað heimila á köldum svæðum, svo og annarra aðgerða til að greiða fyrir orkuskiptum.
- Jafnframt er brýnt er að stjórnvöld bregðist við þeim áskorunum sem sveitarfélög á Austurlandi standa frammi fyrir vegna söfnunar og meðhöndlunar matarleifa. Sveitarfélögum er gert skylt að sérsafna matarleifum en njóta ekki tekna af þeim sbr. aðra úrgangsflokka. Nauðsynlegir innviðir til meðhöndlunar matarleifa eru ekki til staðar á Austurlandi, sem leiðir til verulegs flutningskostnaðar. Tryggja þarf jafnræði milli landshluta við framkvæmd þessara lögbundnu skyldna, annaðhvort stuðningi við fjármögnun nauðsynlegra innviða til meðhöndlunar matarleifa eða jöfnun á flutningskostnaði.
- Rætt hefur verið um mikilvægi þess að rafvæða hafnir landsins og því er það miður að ekki sé að sjá í nýju fjárlagafrumvarpi að ríkið ætli að veita fjármunum í þetta mikilvæga en fjárfreka verkefni.
- Mikilvægt er að tryggja austursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs og öðrum friðlýstum svæðum á Austurlandi nægt fjármagn svo þau geti sinnt lögbundnu hlutverki sínu, tryggt fullnægjandi landvörslu, þjónusta við gesti og staðið að nauðsynlegri uppbyggingu og viðhaldi innviða til verndar náttúru og öryggis gesta. Það er forsenda þess að ný sameinuð Náttúruverndarstofnun skili tilætluðum árangri án þess að draga úr þjónustu eða vernd.
- Náttúrustofa Austurlands (NA) er mikilvæg þekkingarstofnun í austfirsku samfélagi og gegnir víðtæku hlutverki. Hjá NA er unnið að rannsóknum á náttúrufari og m.a. má benda á að stofan annast rannsóknir á hreindýrum, sem einungis er að finna á Austurlandi og eru dýrmætur þáttur í lífríki svæðisins. Boðuð er 40 m.kr. lækkun framlags til náttúrustofa á landsvísu í fjárlagafrumvarpi sem þýðir að framlagið er nú í sögulegu lágmarki. Það er áhyggjuefni og leggur SSA áherslu á að ekki sé skert fjárveiting til rannsókna á náttúrufari á Austurlandi, enda hefur það sýnt sig að það hefur margfeldisáhrif í rekstri stofnunarinnar. Niðurskurðurinn getur haft bein áhrif á rannsóknargetu, náttúruvöktun og faglega þekkingu á landsbyggðinni sem vinnur gegn yfirlýstum markmiðum stjórnvalda um vernd líffræðilegrar fjölbreytni, öflugt þekkingarsamfélag og byggðajafnvægi.
- SSA minnir á mikilvægi skógræktar fyrir Austurland þar sem er vaxandi nytjaskógur. Framlög til grisjunar hafa hins vegar staðið í stað um árabil en þurfa að fylgja stækkandi skógarauðlind. Hún er ekki aðeins grunnur að aukinni

kolefnisjöfnun heldur einnig leggur hún einnig grunn að uppbyggingu nýsköpunarfyrirtækja sem framleiða vöru úr íslenskum víði.

- SSA minnir á að fjölmörg sóknarfæri eru til frekari þróunar landbúnaðar og matvælaframleiðslu á Austurlandi, t.d. í ræktun, til að tryggja fæðuöryggi. Til þess að það megi verða er mikilvægt að auka fjárhagslegan stuðning frá því sem nú er, til að stuðla að nýsköpun, auknu samstarfi og þróun þvert á greinar í matvælaframleiðslu.

Lagareldi

- SSA lýsir yfir miklum vonbrigðum með að ekki skuli enn vera búið að uppfæra lagaumhverfið sem snýr að lagareldi, þmt. Fiskeldissjóði. SSA ítrekar mikilvægi þess að tekjur sem rekja má til lagareldis, skili sér tafarlaust til þeirra sveitarfélaga á Austfjörðum og Vestfjörðum þar sem fiskeldi er stundað.
- SSA bendir að síðustu á mikilvægi þess að störf vegna eftirlits með fiskeldi verði staðsett nálægt starfseminni og því auglýst sem staðbundin á þeim svæðum sem eldið er stundað. Þetta er gott tækifæri til að fjölga opinberum störfum á landsbyggðinni.

Menntun og farsæld

- SSA leggur áherslu á mikilvægi þess að tryggja fjárveitingar til þekkingarseturs, símenntunar og fullorðinsfræðslu í því víðfeðma fjölkjarnasamfélagi sem Austurland er. Austurbrú hefur sýnt mikið frumkvæði í rannsóknum og greiningum á samfélaginu á Austurlandi og nauðsynlegt að fjármögnun þekkingarseturshluta Austurbrúar taki mið af því. Þá er afar mikilvægt að fjárveiting til Austurbrúar um símenntun verði tryggð með því að gera samninga við stofnunina til 3-5 ára og að framlög verði hækkuð til samræmis við önnur svæði. Austurland situr ekki við sama borð og höfuðborgarsvæðið þegar gerðar eru sömu kröfur um fjölda þátttakenda í námskeiðum þótt íbúar séu 10 sinnum færri og sömu greiðslur eru fyrir akstur, hvort heldur innan höfuðborgarsvæðisins eða innan eins víðfeðmasta landshlutans. Telur SSA að hækka þurfi framlagið að lágmarki upp í 35 m.kr. ef Austurbrú á að geta staðið undir lög- og samningsbundnum skyldum.
- SSA lýsir yfir miklum áhyggjum af 1,1 milljarða niðurskurði til sveitarfélaga vegna samþættingar lögbundinnar þjónustu í þágu farsældar barna þar sem innleiðingu er ekki lokið og fyrirhugað endurmat hefur ekki farið fram. Mikilvægt er að tryggja fjárveitingu til málaflokksins meðan kostnaður er metinn og áætlun unnin um hvernig eigi að uppfylla skyldur gagnvart börnum.
- Framhaldsskólar landshlutans; Menntaskólinn á Egilsstöðum (ME) og Verkmenntaskóli Austurlands (VA), eru framsæknar menntastofnanir og landshlutanum gífurlega mikilvægar. Nauðsynlegt er að fjármögnun geri þeim kleift að standa undir þeim kröfum sem gerðar eru til fámennra skóla í dreifðum

byggðum en niðurskurður síðustu ára í rekstri framhaldsskólana og stífar aðhaldskröfur eru til þess fallnar að minnka mannauð og hola skólana að innan.

- Skólarnir hafa sýnt frumkvæði á sviði fjarnáms og mikilvægt að styðja við það áfram enda hækka þannig ársnematölur í landsbyggðarskólum sem hafa takmarkað framboð dagskólanema. Sú aðgerð styður enn fremur við dagskólann, heldur uppi stöðugildum og eykur þar með fjölbreytni náms í skólum á landsbyggðinni.
- Framhaldsskólarnir á Austurlandi sinna mikilvægu hlutverki við að auka aðgengi að námi í landshlutanum. Þeir hafa sýnt útsjónarsemi og skapað sér sérstöðu og mikilvægt er að tryggja þeim fjármagn til áframhaldandi þróunar og styrkja þannig samkeppnisstöðu þeirra gagnvart skólum á höfuðborgarsvæðinu. Mikil eftirspurn er á svæðinu eftir fólki með ýmis konar menntun á sviði bók-, starfs-, verk- og iðnnáms í fjölmörgum greinum og því mikilvægt að styðja þessar menntastofnanir til vaxtar. ME og VA eru mikilvægir hlekkir í byggðapróun landshlutans. Það er því brýnt að efla þessar stofnanir á allan hátt og því geldur SSA varhug við nýsprottnum hugmyndum um að færa niður þjónustugetu þeirra frá þjónustuþegum og til nýs stjórnsýslustigs fjarri því samfélagi sem framhaldsskólar eru fyrir nemendur sína
- SSA lýsir yfir miklum vonbrigðum að ekki sé gert ráð fyrir fjármunum í nýtt verknámshús við Verkmenntaskóla Austurlands. Vorið 2022 var undirrituð viljayfirlýsing um uppbyggingu og viðbyggingu við verknámshús en þrátt fyrir það hefur enn ekki verið ráðist í framkvæmdir. Þörf fyrir stækkun og endurbætur á húsnaðinu hefur um árabíl verið brýn en aðstaða nú er óviðunandi fyrir starfsemi skólans og hamlar eðlilegri þróun og uppbyggingu verknáms á Austurlandi.
- SSA fagnar því að fyrsta staðbundna háskólanámið á Austurlandi er hafið með samningi Háskóla Íslands við Hallormsstaðaskóla. Á Hallormsstað er kjörin starfstöð til að fjölga námsleiðum í boði með því að halda staðlotur og bjóða upp á örnám á staðnum. Starfsstöðin er sóknartækifæri til að efla enn frekara háskólanám á Austurlandi og skapa aðstæður fyrir háskólakennara að búa og starfa á Austurlandi.
- LungA-skólinn á Seyðisfirði er frumkvöðull í lýðskólamenntun á Íslandi og gæta verður að starfi og þróun þessarar nýsköpunar í fræðsluúrræðum. Þá er skólinn afar mikilvægur þáttur í seyðfirsku samfélagi yfir veturinn en fjöldi fólks starfar við skólann og þjónustar hann.

Menningar- og safnamál

- Menningarmiðstöðvarnar eru lykilstofnanir í austfirsku menningarlífi, ekki síst til að jafna aðgengi landsmanna að menningu og bjóða upp á listtengda atvinnustarfsemi í landshlutanum. Þær stuðla að samstarfsverkefnum sem efla grasrótarvinnu allra aldurshópa í landshlutanum með mikilvægri tengingu við stafandi listamenn.

- SSA minnir á mikilvægi starfsemi Gunnarsstofnunar á Skriðuklaustri. Fjárveitingar til Gunnarsstofnunar hafa ekki fylgt verðlagi um langt skeið en á sama tíma hefur sú húsaleiga sem stofnunin greiðir ríkinu hækkað í takt við vísitölu sem og önnur útgjöld stofnunarinnar eins og laun og rafmagn.
- Tækniminjasafn Austurlands stendur á krossgötum í kjölfar skriðufallanna á Seyðisfirði 2020. Safninu hefur verið fundið nýtt húsnæði en fram undan eru miklar framkvæmdir við að byggja það hús og standsetja. Því tekur SSA undir með ósk safnsins um 120 milljóna króna einkisframlagi úr ríkissjóði til endurreisnar bryggjuhússins Angró og byggingar nýs safnahúss á Seyðisfirði, svp og rekstrarstyrk til upp á 25 milljónir til að tryggja áframhaldandi starfsemi meðan byggingarframkvæmdir safnsins standa yfir og til að vernda þá miklu fjárfestingu ríkis, sveitarfélags og annarra samstarfsaðila sem þegar hefur verið lögð í björgun og endurreisn safnsins.
- SSA ítrekar mikilvægi þess að auka fjármagn til safna sem og annarra rannsókn- og menningarstofnana á Austurlandi. Uppbygging í safnamálum og menningarstofnunum styður við þróun útflutningsgreina á borð við ferðaþjónustu í að verða heilsársatvinnugrein.

Almanna- og réttaröryggi, sýslumenn

- Mikilvægt er að standa vörð um störf og þjónustu Sýslumannsins á Austurlandi en embættið er með starfsstöðvar á fjórum stöðum á svæðinu og skiptir aðgengi íbúa að opinberri þjónustu miklu máli fyrir byggðarlögin á Austurlandi. Á þessum starfsstöðvum starfa 13 starfsmenn í 12 stöðugildum.
- Fyrir dyrum stendur sameining sýslumannsembætta landsins um áramótin. Mikilvægt er að þess sé gætt að starfsemi sýslumanns á svæðinu veiti íbúum á Austurlandi áfram góða þjónustu og úrvinnsla og meðferð mála verði leyst innan svæðisins, með því að tryggja að störfum embættisins í fjórðungnum verði ekki fækkað. Með þeim hætti verða störf hjá sýslumannsembætti eftirsóknarverð og verðmæt og tækifæri til að efla starfsemi hennar á Austurlandi.
- Lögregluumdæmið á Austurlandi telur um 16% af heildarstærð landsins. Undanfarin ár hafa reynt verulega á lögreglu og almannavarnir vegna stórra og viðamikilla verkefna þar sem lögreglan stendur ein að fyrsta viðbragði. Á meðal stórra og flókinna verkefna lögreglu síðustu misseri og ár má nefna náttúruvá og almannavarnarástand sem henni fylgir, fjölda landamærahafna og móttöku farþega- og bílaferjunnar Norrænu í viku hverri þar sem stór og mikil mál tengd skipulagðri brotastarfsemi koma reglulega upp auk vinnu og eftirlits tengt alþjóðaflugvælinum á Egilsstöðum. Langt er í næstu aðstoð og bjargir sökum mikilla vegalengda og oft á tíðum ófærðar, s.s. í næstu embætti og höfuðborgarsvæðið.
- Það er afar brýnt að lögreglan sé mönnuð menntuðu og vel þjálfuðu fólki, hvort heldur vegna náttúruvá, við landamæraeftirlit, í erfiðum löggæsluverkefnum,

forvarnarstarfi, við eftirlit og sýnilega löggæslu. Lögreglunni á Austurlandi voru úthlutað tvö stöðugildi af 50 manna fjölgun á landsvísu sem er fjarri því að mæta þeirri miklu þörf sem er á fjölgun lögreglumanna í umdæminu til að auka öryggi fyrir íbúa svæðisins og bæta þjónustu. SSA lýsir áhyggjum vegna áforma um að fækka lögregluumdæmum þar sem Austurland verði sameinað Suðurlandi. Yfirlýsingar um óbreyttan fjölda starfsstöðva og aðstoðarlögreglustjóra í hverju umdæmi nægja ekki til að tryggja staðbundið ákvörðunarvald og mannafla. Telur SSA að nær væri að ráðast í raunverulega eflingu lögreglu með fjölgun lögreglumanna og auknum fjárveitingum.

- Auk fjölgunar á vöktum til almennrar löggæslu á viðkvæmum tímum er ekki síst mikilvægt að efla útlendinga- og landamæraeftirlit og eins almannavarnir í umdæminu sem hefur reynst býsna viðamikill þáttur í starfsemi hennar síðustu ár. Mikilvægt er að lögreglan á Austurlandi sé í stakk búin til að takast á við sérhæfð verkefni hvers konar sem alla jafna eru á hendi sérhæfðra deilda og eininga á fjölmennari svæðum. Má í því samhengi nefna menntun, þjálfun og búnað lögreglumanna til að takast á við vopnaútköll, skipulagða brotastarfsemi og landamæraeftirlit í höfnum og á flugvelli. Afar brýnt er að embættið sé á hverjum tíma sjálfbært um fyrstu aðgerðir og bjargir enda sjálfsögð og eðlilega krafa íbúa umdæmisins að þeir njóti sömu þjónustu og öryggis af hendi löggæsluyfirvalda og íbúar fjölmennari svæða landsins.
- Á landamærunum á Seyðisfirði er nauðsynlegt að ráðast í tafarlaugar úrbætur á aðstöðuleysi sem löggæsluaðilar standa frammi fyrir. Mörg stór og flókin mál hafa komið upp undanfarin ár á landamærunum sem tengjast skipulagðri brotastarfsemi, s.s. innflutningur á miklu magni fíkniefna, auk fjölda annarra verkefna, s.s. frávísana á landamærum, flutning þýfis úr landi o.fl. Landamæraverkefni löggæsluyfirvalda eru þess eðlis að afar brýnt er að aðstaða þar uppfylli lágmarkskröfur.
